

**РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ПРІОРИТЕТНИХ РІШЕНЬ
У СФЕРІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЗРУЙНОВАНИХ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У СПІВПРОБІТНИЦТВІ
З МІЖНАРОДНИМИ ПАРТНЕРАМИ**

Федоров Філіпп Олегович

студент,

Державний торговельно-економічний університет

Карпенко Марина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

Напад росії на Україну у 2014 році підірвав українську економіку та частково ввів її у режим воєнного функціонування, а повномасштабне вторгнення у 2022 році призвело до численних жертв та руйнувань, і стало ще більшим викликом для українців. Війна вдарила по всім верствам населення, бізнесу та державним підприємствам. Але незважаючи на військові дії, які продовжуються всередині України, процес відновлення зруйнованої інфраструктури та економіки стає дедалі актуальним.

Післявоєнна відбудова України це надскладний та багаторівневий процес, який потребує значної економічної, технічної та гуманітарної допомоги, і цілком очевидно, що відновлення має відбуватися з підтримкою міжнародних фінансових установ та фондів, які можуть бути як державними, так і приватними. Світова спільнота у вигляді організацій G7, ЄС, ООН та інших демонструє готовність співпрацювати та допомагати Україні, створюючи механізми для відновлення зруйнованої інфраструктури, підтримки економіки та уряду. В основному, допомога у цьому напрямку є грошовою у вигляді грантів та кредитів (в тому числі безвідсоткових); консультативною у сферах державного управління, а також соціальних та юридичних сферах; санкційною та технічною. У свою чергу, на Міжнародній конференції, яка проходила у Швейцарії, в місті Лугано у 2022 році, український уряд представив стратегічний План регіонального відновлення та розвитку, спрямований на відновлення креативної економіки як ключового чинника сталого розвитку [3].

Враховуючи складне становище, в якому зараз знаходиться Україна, треба провести аналіз післявоєнних відбудов, щоб зрозуміти, які стратегії розвитку та відновлення є найбільш вигідними і найбільш перспективними, щоб відштовхуючись від цього досвіду, спрямувати всі зусилля у правильних напрямках.

Найкращим прикладом того, як міжнародна спільнота отримувала фінансову допомогу для повоєнного відновлення після Другої Світової

Війни є План Маршалла. Протягом чотирьох років, з квітня 1948 року по червень 1952 року, програма допомоги надала приблизно 13 мільярдів доларів (еквівалентно близько 123 мільярдам доларів на сьогодні з урахуванням інфляції) у вигляді технічної та економічної підтримки для відновлення економіки країн Європи, що приєдналися до Організації європейського економічного співробітництва (ОЕСС). «План Маршалла» був першим успішним інтерконтинентальним політико-економічним проектом, який виконував низку стратегічних цілей [4]. Вплив плану на темпи економічного зростання країн Західної Європи, через відновлення капітальних ресурсів та інвестиційних проектів, оцінюється як незначний. Проте, його непрямі наслідки, такі як підвищення продуктивності праці та відновлення довіри інвесторів за рахунок стабілізації державних фінансів та переходу до розвиненої ринкової економіки, виявилися значними. Протягом наступних двох десятиліть багато регіонів Західної Європи пережили значний економічний розквіт.

Ось декілька прикладів розвитку країн після Другої Світової: Німеччина – жорстка фінансова дисципліна й суперзбалансований бюджет; Японія – план «Доджа», нова конституція, демілітаризація військової промисловості, земельні реформи, демократизація праці, ліквідація дзайбацу; Франція – пріоритетизація відбудови за галузями промисловості на основі індикативних показників; Велика Британія – розумна забудова зруйнованої столиці та унормована політика будівництва нових міст [2].

Враховуючи успішність даної ініціативи, можна вважати, що подібний план повинен бути реалізований і для України, з урахуванням помилок, які були допущені при здійсненні проекту такого масштабу. Основи, які були зазначені, можна переробити під потреби України, щоб створити стратегію, подібну до Плану Маршалла. Він має розроблятися спільно Україною та ЄС, проте під егідою останнього, та за безпосередньої участі основних стейкхолдерів ЄС [4]. Також треба враховувати, що «план» став одним з перших кроків у напрямку європейської інтеграції, що залишається актуальним і для української держави.

Сучасним зразком розбудови та допомоги після військового конфлікту, є Афганістан, хоча в деяких аспектах він є «антиприкладом» для України, але якщо розглядати види допомоги від міжнародних партнерів та організацій, це дійсно визначний приклад для огляду. Отже, Афганістан спочатку страждав від радянської окупації, потім від розквіту тероризму, а потім від американської інтервенції, але остання принесла найбільше користі і практик, які можна використати, при повоєнній відбудові України. Зруйновані дороги, школи та міста стали символами багаторічних конфліктів, а 55% усієї інфраструктури потребували ремонту або відновлення. Проте, через ретельно сплановану відбудову та міжнародну співпрацю, Афганістан зміг рухатися вперед і

відновлюватися. Україна може взяти на увагу деякі ключові аспекти відбудови Афганістану для свого власного контексту:

Важливо контролювати проекти відбудови на всіх управлінських рівнях, викоринюючи корупцію. Це означає встановлення чіткої системи моніторингу та оцінки, а також залучення компетентних проектних менеджерів. Також Україна може інвестувати у розвиток місцевих адміністрацій та громад, які є ключовими бенефіціарами відбудови, як це робилося в Афганістані. Це включає в себе надання необхідних знань, навичок і ресурсів для здійснення ефективного управління та координації проектів відбудови на місцевому рівні.

Підводячи проміжні підсумки, можна визначити, які найкращі ініціативи можна використати для післявоєнної відбудови зруйнованих війною регіонів, а саме: відновлення та прискорення росту економіки; створення органу, який буде відповідати за відновлення і реконструкцію постраждалих від війни районів; питання відбудови житла, закупівля та розміщення збірних будинків або будівництво нових об'єктів для тих, хто втратив житло у результаті війни; затвердження сучасних будівельних правил та норм та реконструкція житлових приміщень відповідно до масштабів збитків; виважений підхід до розроблення будівельної документації та стандартів, що забезпечуватимуть належну якість конструкцій, і водночас доступність та зрозумілість цих процедур для забудовників і населення; справедлива антикорупційна політика; інвестиції в науку та швидке впровадження та підтримка інноваційних вітчизняних рішень у цій сфері; залучення міжнародних інвестицій.

Станом на 1 вересня 2023 року загальна сума збитків, завданих житловому фонду, навчальним закладам, підприємствам та інфраструктурі в наслідок війни, призводить до збільшення загальної суми збитків. Порівняно з червнем 2023 року прямі збитки зросли на понад 700 млн доларів США – з 150,5 млрд доларів США до 151,2 млрд доларів США.

Станом на початок осені 2023 року втрати житлового фонду продовжують становити найбільшу частку в загальному обсязі прямих збитків – 55,9 млрд доларів США. Загалом у наслідок конфлікту було зруйновано або пошкоджено 167200 одиниць житла, зокрема 147800 приватних будинків, 19100 квартир і 35000 гуртожитків. Найбільше постраждали від руйнування житла Донецька, Київська, Луганська, Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Херсонська та Запорізька області.

Друге і третє місце найбільш постраждалих сфер займають інфраструктура та промисловість, які зазнали збитків у розмірі 36,6 млрд доларів США та 11,4 млрд доларів США відповідно. З початку бойових дій в Україні було пошкоджено 18 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 344 мости і переправи та понад 25000 км національних, регіональних і муніципальних доріг. Промислові та комерційні втрати

включають щонайменше 426 великих і середніх приватних і державних підприємств, пошкоджених або зруйнованих війною.

За оцінками експертів проекту від Інституту KSE «росія заплатить», сектор освіти є одним з найбільш постраждалих від війни: Станом на початок вересня 2023 року цей сектор зазнав збитків, пов'язаних з війною, на суму 10,1 мільярда доларів США, що на понад 400 мільйонів доларів США більше, ніж у червні 2023 року. Загальна кількість пошкоджених або зруйнованих навчальних закладів перевищує 3500, у тому числі понад 1700 загальноосвітніх шкіл, 1000 дитячих садків та 586 вищих навчальних закладів. Заданими обласних військових адміністрацій, найбільша кількість зруйнованих та пошкоджених навчальних закладів знаходиться в південних та східних областях. Збитки в секторі охорони здоров'я також продовжують зростати, і станом на 1 вересня 2023 року вони оцінюються в 2,9 мільярда доларів США. В наслідок війни було зруйновано або пошкоджено 1223 медичні заклади, зокрема 384 лікарні та 352 поліклініки [1].

Рис. 1. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну на 2023 р.

Джерело: зроблено на основі [1]

Список використаних джерел:

1. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд – оцінка станом на 1 вересня 2023 року. Київська школа економіки : веб-сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-standom-na-1-veresnya-2023-roku/>

2. Моделі відновлення після руйнації: світові кейси для України. Інститут аналітики та адвокації : веб-сайт. URL: <https://iaa.org.ua/articles/modeli-vidnovlennya-pislya-rujnaziyi-svitovi-kejsy-dlya-ukrayiny/>
3. План відновлення України. Ukraine Recovery Conference : веб-сайт. URL: <https://ua.urc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>
4. План Маршалла для України. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/plan-marshalla-dlya-ukrayiny-khybni-istorychni-analohiyi-ta-realni-potreby>